

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Hyvinvointialue, Helsingin kaupunki tai HUS

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Keski-Suomen hyvinvointialue kannattaa lastensuojelulain uudistamista yhtäaikaaisesti ja suhteessa sosiaalihuoltolain uudistamiseen. Hyvinvointialue katsoo, että esitetty lapsiperhepalvelu voi mahdollistaa päällekkäisyyksien purkamista ja joustavoittaa palveluiden järjestämistä oikea-aikaaisesti ja tuen tarpeiden mukaan. Hyvinvointialue kannattaa asiakasprosessin tiivistämistä ja asiakkaiden palveluiden yhtenäistämistä sekä pyrkimystä vakiinnuttaa työntekijöiden roolia ja pysyvyyttä lapsen asioista vastaavina ja lapsen tuen tarpeisiin vastaavina työntekijöinä. Keski-Suomen hyvinvointialue olisi toivonut lisää velvoittavuutta monialaiseen yhteistyöhön sekä ennaltaehkäisevien ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisen ensisijaisuuteen suhteessa lastensuojelulainsäädäntöön. Lastensuojelun suljetun kuntouttava suljettu laitospalvelu ja turvahenkilön käyttö lastensuojelupalveluissa vaatii edelleen vahvaa arviointia perus-, ihmis- ja lastenoikeuksien näkökulmasta.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että esityksen tavoitteet ovat lähtökohtaisesti kannatettavia. Erityisesti päällekkäisten palvelujen purkamiseen ja palveluiden joustavampaan järjestämiseen tähtäävä lähestymistapa sekä lastensuojelun viimesijaisuuden korostaminen katsotaan

kannatettaviksi tavoitteiksi. Hyvinvointialue kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että sosiaalihuollon palvelu-uudistukselle asetetut säästötavoitteet voivat vaarantaa ennaltaehkäisevien palvelujen riittävän resursoinnin. Tällä voi olla vaikutuksena lastensuojelullisen viimesijaisen suojelun tarpeen kasvu.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Nyt esitetty ratkaisu

Perustelut tiiviisti

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että nykyisen esityksen vahvuus on suojelun tarpeen selkeyttäminen ja lapsen suojelun korostaminen. Sosiaalihuoltolain uudistus jättää kuitenkin tulkinnanvaraa uudistuksessa käytettyjen käsitteiden ja termien osalta suhteessa esitettyyn lastensuojelulakiin. Esimerkiksi tukitoimista kieltäytyminen ei yksin riitä perusteeksi käynnistää lastensuojelun tukitoimia. Avoimeksi vielä jää, kuka lopulta määrittelee välttämättömän tuen tarpeen. Myös hyvinvointialueen järjestämisvastuun velvoitteet jäävät vielä sosiaalihuoltolain uudistuksessa osin avoimeksi. Sosiaalihuoltolain sekä lastensuojelulain yhteensovittamisessa ja jatkovalmistelussa tulee huomioida, mitkä on hyvinvointialueiden järjestäjän vastuut järjestettävissä palveluissa ja niitä koskevassa ohjeistuksessa. Samoin esityksessä on mainittu varhaiskasvatuksen, oppilashuollon ja muiden sosiaali- ja terveystieteiden ensisijaisuus, mutta esitys jättää tulkinnanvaraa siihen, kuka ja miten tätä arvioi. Riskinä on, että hyvinvointialueen sisällä ja välillä syntyy eroja palveluiden myöntämisen kriteereissä ja lastensuojelutarpeen ennaltaehkäisyssä. Määrittelyjen tulisi olla nykyistä selkeämpiä, jotta oikeus yhdenvertaiseen suojeluun lapsille syntyy koko maahan.

Lisäksi hyvinvointialue toteaa, ettei esitykseen ole sisällytetty samanlaista kirjaamista vähentävää säätelyä kuin sosiaalihuoltolaissa. Lastensuojelun viranomaistyössä kirjaamisvelvollisuus jää entiselleen ja jopa lisääntyy, kun lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä tehdään päätös.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Esityksen 2 §:ssä määritellään, että jälkihuollon täysi-ikäisten asiakkaiden asiakkuus siirtyy jatkossa sosiaalihuoltolain mukaiseksi asiakkuudeksi. 3 § mukaan jälkihuollon tukitoimista ja palveluista säädetäisiin kuitenkin yhä lastensuojelulaissa. 11 § kattaisi kaikki jälkihuoltoon nuorelle tai –lapselle myönnettävät palvelut. Keski-Suomen hyvinvointialue arvioi esityksen pohjalta jäävän vielä avoimeksi, miten jälkihuollon kokonaisuus nuorille hyvinvointialueilla rakennetaan ja minkälaisia oikeusvaikutuksia jälkihuollon järjestämisellä näin säädettyä nuorelle on. Jatkovalmistelussa on edelleen arvioitava mitä käytännössä tarkoittaa, että nuoren asiakkuus on sosiaalihuoltolain mukainen eikä lastensuojelulain mukainen, vaikka jälkihuollon palvelut määritellään lastensuojelulaissa. Epäselväksi jää, myönnetäänkö jälkihuollon tukitoimia sosiaalihuoltolain mukaisina palveluina, vaikka myönnettävissä olevista palveluista säädetään lastensuojelulaissa vai myönnetäänkö ne lastensuojelulain mukaisina tukitoimina, vaikka jälkihuoltoon nuori ei enää ole lastensuojelun asiakas. Samoin avoimeksi jää, kohdeltaisiinko jälkihuoltoon nuoria samalla tavalla kuin muita sosiaalihuoltolain mukaisesti palveluita saavia aikuisasiakkaita. Esimerkiksi tällä hetkellä sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa on käytössä mm. asiakasmaksuja, joita nykyisellään ei peritä jälkihuollon asiakkailta. Lisäksi ehdotetusta säännöksestä ei käy ilmi, olisiko jälkihuollon asiakkailta

jatkossa mihin palveluihin ja tukitoimiin subjektiivinen oikeus, tai miten määrärahasidonnaisten palveluiden myöntämistä voitaisiin arvioida suhteessa jälkihuollon tuen tarpeeseen. Lisäksi hyvinvointialue toteaa, että jälkihuollossa olevan täysi-ikäisen nuoren sijoituspäätöksistä voisi luopua kokonaan. Sijoituspäätöksiä tehdään lähinnä perhehoitoon ja perhehoidon jatkamisen voisi mahdollistaa myöntämällä jälkihuollon tukitoimena perhehoitoa samaan tapaan kuin muillekin yli 18-vuotiaille. Sijoituspäätöksistä luopuminen muokkaisi jälkihuoltoa selkeästi aikuisten palveluksi.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että lastensuojeluilmoitusten, sosiaalihuoltolain mukaisten yhteydenottojen ja ennakollisten lastensuojeluilmoitusten yhtenäistäminen ja siirtäminen sosiaalihuoltolakiin selkeyttää olemassa olevaa käytäntöä.

Hyvinvointialue toteaa lastensuojelun asiakkuuden kriteeristön nostamisen ja palveluiden osittaisen siirtämisen sosiaalihuoltolakiin voivan johtaa siihen, että asiakkaat päätyvät eriarvoiseen asemaan hyvinvointialueiden välillä. Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen siinä vaiheessa, kun harkitaan kodin ulkopuolista sijoitusta, korostaa lastensuojelun viimesijaisuutta mutta jättää enää vähän mahdollisuuksia tarjota intensiivisiä kotiin tuotuja tukitoimia tilanteen korjaamiseksi.

Hyvinvointialue kannattaa lastensuojelun kriteeristön muutoksessa muiden sosiaalipalveluiden ja terveydenhuollon palveluiden ensisijaisuutta korostamista ja vahvistamista. Tämä vähentänee erityisesti mielenterveyssyistä sijaishuoltoon päätyvien asiakkaiden määrää. Kuitenkin, jos jatkossa palveluista kieltäytyminen ei itsessään aiheuta lastensuojelun asiakkuuden alkamista, vaan se alkaa ainoastaan, mikäli palveluista kieltäytyminen tosiasiallisesti estäisi lapsen välttämättömän tuen toteutumisen, pitäisi välttämättömän tuen määrittelyä linjata kansallisesti. Määrittelemättä jättäminen lisää sosiaalityön harkintavaltaa ja mikäli käytettävät käsitteet, kuten ”välttämätön” jää säädäntötasolla väljäksi, se edellyttää hyvinvointialueilta linjauksia, perehdytystä ja koulutusta lainsoveltaajille.

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että tietyissä tilanteissa myös määrärahasidonnainen palvelu voi toistaiseksi muodostua myös subjektiiviseksi oikeudeksi lapselle. Tämä luo jännitettä sosiaalihuoltolain ja erityislain väliseen soveltamiseen ja palveluiden järjestämisvastuuseen. Hyvinvointialueella tunnistetaan riskinä, etteivät perheet kaikissa tilanteissa saa palveluita oikea-aikaisesti huomioiden hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne ja käytettävissä olevat määrärahasidonnaiset palveluiden resurssit. Tämä voi lopulta lisätä kustannuksia viimesijaisissa palveluissa.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Keski-Suomen hyvinvointialue kannattaa lastensuojelun asiakasmitoituksen säilyttämistä. Mahdollinen mitoituksen tilapäinen ylittäminen poikkeustilanteissa kuitenkin sisältää riskin, että tilapäisestä ylittämisestä tulee pysyväisluonteinen tilanne. Tilapäisyys tulisi määritellä aikarajoilla ja määritellä tarkemmin myös mm. omavalvonnan ja järjestämisvastuun näkökulmasta. Epäselväksi jää

myös se, miten asiakasmäärää suhteutetaan silloin, kun sosiaalityö on järjestetty ns. yhdennettynä perhesosiaalityönä ja lastensuojelun sosiaalityönä. Lisäksi Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että pääpaino lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain uudistuksessa on sosiaalityön ja ohjauksen vahvistamisessa suhteessa muihin järjestettäviin palveluihin, mikä lisää työmäärää sosiaalityön ja ohjauksen tehtävissä. Tämä on huomioitava suhteessa järjestämisvastuuseen ja se voi lisätä riskiä liialliseen sosiaalityöntekijän työkuormaan, sekä lapsen tuen ja suojelun tarpeen tunnistamiseen liian myöhään.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävien korostaminen ja lapsen tuen tarpeista huolehtiminen ensisijaisesti sosiaalityön keinoin on selkeä parannus nykytilaan nähden. Samoin kannatetaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävien selkeyttämistä ja vastuutehtävien karsimista. Esityksessä kuitenkin todetaan, kuinka sosiaalityöntekijän tulee yhdessä muun työntekijän kanssa huolehtia vanhempien tuen saannista. Tämä jättää tulkinnanvaraisuuksia sen suhteen, kuuluuko vanhempien kanssa työskentely lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuutehtäviin, vai voiko sen siirtää jollekin toiselle ammattilaiselle. Työskentelyn hajauttaminen voi olla haasteellista ja lastensuojeluasiakkuuden kannalta haitallista, ellei vastuu vanhemman tuen suunnitelmasta määrity myös lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Vanhemman tuen järjestämisen vastuuta tulisi määritellä edelleen lainsäädäntöön ja vanhemmuuden tuen tulee olla velvoittavaa myös muille sosiaali- ja terveydenhuollon palvelua järjestäville tahoille.

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että säädösmuutoksissa tulee huomioida, ettei lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ole saatavilla virka-ajan ulkopuolella, vaan tehtävät on hyvinvointialueilla delegoitu kiireellisten toimenpiteiden osalta. Hyvinvointialue lisäksi katsoo, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvoittaminen monialaiseen yhteistyöhön on sinällään hyvä täydennys säädökseen, mutta se ei yksin ota kantaa siihen, kuinka velvoittavasti arvioinnin perusteella todetut tuentarpeet tulee järjestää ja minkä tahojen osallistua tähän yhteistyöhön. Yhteistyön haasteet ovat lastensuojelussa nousseet esiin nimenomaisesti tilanteissa, joissa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on todennut lapsen tuen tarpeiden kohdistuvan esimerkiksi terveydenhuollon tai vammaispalveluihin, mutta yhteistyötä ole tästä huolimatta riittävästi syntynyt. Lapsen asioista vastaan sosiaalityöntekijän tulee kuitenkin luonnollisesti olla vastuu monialaisen yhteistyön koordinoinnista.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

Keski-Suomen hyvinvointialue arvioi, että jälkihuollon järjestämisvastuun kirjaaminen säädöstasolle selkeyttää nykyistä tilannetta. Jälkihuollon järjestämisvastuun määrittely asuinalueelle nostaa kuitenkin sijoittajahyvinvointialueen kustannuksia, koska päätösvalta nuoren palveluista siirtyy järjestävälle hyvinvointialueelle. Säädöstasolla pitäisi tarkentaa, että ainoastaan myönnetyt palvelut voidaan laskuttaa sijoittajahyvinvointialueelta, ei tehtyä sosiaalityötä tai hallinnollisia viranomaistehtäviä, mikäli järjestämisvastuu on asuinkunnan hyvinvointialueella. Riskinä on

kustannusten kasvu, kun jälkihuollossa olevan nuoren asioita hoidetaan toisen hyvinvointialueen virkatyönä.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Hyvinvointialue katsoo, että esitys on erittäin kannatettava, se helpottaa lastensuojeluprosessin johtamista sekä parantaa suojelun tarpeessa olevan lapsen asemaa. Nykykäytäntö on lain soveltamisen osalta jäänyt ns. kuolleeksi lainkirjaimeksi ja aiheuttanut sen, että myös lapsen kiireellistä sijoitusta on jouduttu arvioimaan lapsen tutkimista varten.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, ettei hallituksen esityksestä ilmene riittävän selkeällä tavalla, mikä taho voi jatkossa päättää uuden lapsiperhepalvelun myöntämisestä, ja millä tavoin kyseisen palveluiden piiriin voi hakeutua. Tämä jättää hyvinvointialueille hyvin erilaisia soveltamisen mahdollisuuksia kyseisten palveluiden järjestämisessä. Riskinä on, että nykyisenkaltaisen perheneuvolan varhaisen vaiheen ja matalan kynnyksen tuki vähenee tai kokonaisuutta ei saada johdettua ilman kansallista ohjausta oikeasuuntaiseksi, oikeapaikkaiseksi ja -aikaiseksi monialaiseksi lapsiperhepalveluksi. Uusi lapsiperhepalvelu tulee sisältämään hyvin eri tasoisia ja eri tarpeeseen vastaavia palveluita. Esityksestä ei ilmene, voiko uusi lapsiperhepalvelu pitää sisällään viranomaispäätöksentekoa.

Hyvinvointialue toteaa, että erityisen huolenpidon osalta säädöstasoinen määrittely siitä, kuka voi irtisanoa sijaishuoltopaikan on turha ja haastaa tehtävän toteuttamista, jos irtisanomisesta tehtävä päätös määritellään käytännössä vain tietylle johtavalle viranhaltijalle. Osittain päätös voidaan katsoa hallinnollisesti raskaaksi, koska asiakkaan oikeuksien toteutumiseen vastataan esimerkiksi sijoituspaikan muutospäätöksellä, sijaishuollon päättämällä tai erityisen huolenpidon päätöksellä. Lisäksi irtisanomispäätös voi kytkeytyä sopimusvastuisiin ja sopimusvastuulliset johtavat viranhaltijat on voitu määritellä hyvinvointialueilla eri tavoin kuin lastensuojelun toimenpiteistä vastaavat viranhaltijat.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että palkkioiden yhdenmukaistaminen ja tarkempi määrittely säädöstasolla vähentänee hyvinvointialueen kustannuksia.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

Erityisen tärkeä lisäys on rikostaustaotteen tarkastusvelvollisuuden lisääminen sääntelyyn sekä edunvalvojan puolueettomuuden selvittäminen, jotka molemmat parantavat lapsen mahdollisuutta saada hänen etunsa mukainen edunvalvonta. Edunvalvojan hakemisen velvoittavuudesta säästäminen lisännee myös lasten yhdenvertaista kohtelua eri hyvinvointialueiden välillä.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

-

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Hyvinvointialue katsoo, että lastensuojelun avohuoltoa koskeva ehdotus sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuudesta on positiivinen muutos aiempaan ja se selkeyttää nykytilaa. Positiivista on myös se, että päätöksen tukitoimista voi tehdä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lisäksi muu lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Säädös säilyttää sosiaalityöntekijän oikeuden määritellä lapsen tarvitsemat palvelut ja tukitoimet asiakassuunnitelmassa. Säädöksessä ei ole otettu kantaa siihen, että sosiaalityöntekijän pitäisi ottaa vastaan hyvinvointialueen ohjausta järjestämisen tavasta. Tätä olisi aiheellista harkita täsmennettävän jatkovalmistelussa.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, ettei luvussa 6 ole riittävän vahvasti säädetty monialaisesta yhteistyöstä. Yhteistyötä kuvataan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän mahdollisuutena suhteessa muihin palveluihin, mutta yhteistyökumppaneita ei veloiteta riittävän vahvasti tarjoamaan niitä palveluita, joiden avulla saatettaisiin poistaa lapsen suojelun tarve.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että lastensuojelun avohuoltoa koskeva ehdotus sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuudesta on positiivinen muutos aiempaan ja se selkeyttää nykytilaa. Kannatettavaa on myös se, että päätöksen tukitoimista voi tehdä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lisäksi muu lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Säädös säilyttää sosiaalityöntekijän oikeuden määritellä lapsen tarvitsemat palvelut ja tukitoimet asiakassuunnitelmassa. Säädöksestä puuttuu määritelmä siihen, että sosiaalityöntekijän pitäisi ottaa vastaan hyvinvointialueen ohjausta järjestämisen tavasta.

Kannatettavaa on, että perheen on yhä varhaisemmassa vaiheessa mahdollista saada tukitoimia ilman lastensuojelun asiakkuutta. Lastensuojelun avohuollossa voidaan järjestää esimerkiksi lapsiperhepalvelua erityisen intensiivisesti, mutta erityisen intensiiviselle tuelle voisi olla tarvetta jo ennen lastensuojelun asiakkuuden alkamista, mikäli tuen tarve liittyy esimerkiksi neuropsykiatriisiin tai vammaisuuden aiheuttamaan tuentarpeeseen perheelle.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Hyvinvointialue toteaa, että kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksen lyhentäminen 14 vuorokauteen voi lisätä riskiä, että huostaanoton valmisteluun lähdetään aiempaa herkemmin ja nopeammin, koska työskentelyaika jää lyhyemmäksi. Esimerkiksi päihdesyistä sijoitukseen päätyvän nuoren osalta työskentely ei ehdi kunnolla alkaa kiireellisen sijoituksen aikana, lapsi voi esimerkiksi olla vieroitusoireinen koko sijoituksen ajan, ja säädöksen mukainen muutos johtaa huostaanoton valmistelun aloittamiseen. Tilanne siis saattaa vaatia rajoitustoimenpiteitä, joita nuoreen on kohdistettava joko kiireellisen sijoituksen tai huostaanoton aikana. Säädös saattaa lisätä viimesijaisen sijaishuollon tarvetta ja hyvinvointialueen kustannuksia.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että muutos huostaanottoon ryhtymisen velvollisuudesta on kannatettava ja selkeyttää sekä nostaa huostaanoton kriteereitä. Haasteelliseksi käytännön toiminnassa nousee se, miten ja kenen toimesta riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut arvioidaan. Jos sosiaalityöntekijä arvioi, että tuen tarpeet liittyvät puutteellisiin terveydenhuollon palveluihin, mutta terveydenhuolto arvioi, ettei terveydenhuollon palvelut tai hoito ole mahdollista, jää arvioitavaksi, miten kokonaisuus lopulta järjestetään. Sinänsä kannatettavaa on lisäksi se, että tarvittavien palveluiden arviointi koskee myös lapsen huoltajan tarvitsemia tukitoimia tai palveluita.

Säädöstä tulisi selkeyttää siten, että vanhemman tai muun lapsesta huolehtivan tahon väsymys lapsen hoitamiseen, muiden palveluiden puuttuessa, ei voi johtaa lapsen huostaanottoon. Erityisesti vammaispalvelulain suhde lastensuojelun tukitoimiin tulisi tässäkin laissa selkeyttää siten, ettei vammaisesta lapsesta huolehtivien vanhempien väsymys tai osaamattomuus huolehtia vammaisesta lapsesta voi johtaa siihen, että lapsi sijoitetaan, vaan lapselle pitää järjestää palveluita vammaispalveluista.

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että alle 18-vuotiaan vangen sijoittaminen lastensuojelulaitokseen tulisi poistaa lastensuojelulain säätelystä ja säilyttää vankeuslaissa. Vankeusrangaistuksen suorittaminen lastensuojelulaitoksessa heikentää laitoksessa sijoitettuna olevien muiden asiakkaiden asemaa ja kuntouttamista. Vankeusrangaistusta suorittavan lapsen rajoittamisen käytännöissä ja päätöksentekoprosesseissa on vielä paljon avoimeksi jääviä kokonaisuuksia ilman asiasta säätämistä. Tällä hetkellä ei ole tiedossa, vaatiiko muutos lisäkoulutusta hyvinvointialueen henkilöstöltä tai turvahenkilön palkkaamista. Molemmat lisäävät hyvinvointialueelle muutoksesta syntyviä kustannuksia.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Hyvinvointialue katsoo perhehoidon ensisijaisuuden korostamisen kodin ulkopuolisissa sijoituksissa kannatettavaksi. Muutokset vankeusrangaistuksen suorittamisesta lastensuojelulaitoksessa arvioidaan edelleen epäselviksi. Valvontaoikeuden säätäminen hyvinvointialueelle esitetyn säädöksen mukaisesti on kannatettava ja tarpeellinen, mikä myös helpottaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lapsikohtaisen valvonnan tehtävää. Samalla kuitenkin on huomioitava, että perhehoidon valvontaa koskeva sääntely jää edelleen ohueksi tilanteessa, jossa kasvatuksellisen rajaamisen mahdollisuus perhehoidossa korostaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolia ja vastuuta. Tältä osin hyvinvointialue katsoo, että esitetty sääntely ei riittävästi avaa sosiaalityöntekijän valvonnan mahdollisuuksia ja rajoja. Tältä osin tarvittaisiin edelleen oikeudellista arviointia, lainsäädännön täsmennyksiä myös ulkopuolisen valvonnan mahdollistamiseksi. Myös perhehoidon katsotaan tarvitsevan selkeät valvontamekanismit.

Keski-Suomen hyvinvointialue arvioi, että myös kuntouttavan suljetun laitospalvelun riippumattoman ja ulkopuolisen valvonnan sääntelyn tulee olla riittävää ja varmistaa tosiasiallinen valvontamahdollisuus sekä -vastuu niin valvontaviranomaisille kuin sijoittajahyvinvointialueille. Kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa on kuitenkin kyse uudesta ja hyvin poikkeuksellisesta sekä pitkäaikaisesta lapsen perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamisesta sisältävästä palvelusta. On merkityksellistä, että myös jatkossa varmistetaan sääntelyn riittävästä seurannasta ja sen vaikutusten ulkopuolisesta ja tutkimukseen perustuvasta arvioinnista. Seurannan perusteella tulee olla valmius muuttaa sääntelyä oikea-aikaisesti sekä verraten muiden pohjoismaiden näyttöön palvelun vaikuttavuudesta ja/tai kielteisistä vaikutuksista.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoito): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmäntämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että ehdotettu sääntely haastaa lastensuojelulaitosten toimintaa käytännössä. Mikäli yksikön mitoitusta lasketaan suhteessa lapsimäärään, ratkaistavaksi jää, miten työntekijöitä pystytään joustavasti vähentämään, kun yksikön tilanne voi muuttua nopeastikin ennalleen. Käytännössä esityksen perusteella epäselväksi jää se, miten muutos vaikuttaisi mm. rekrytointeihin ja työvuorosuunnitteluun.

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa myös, ettei hyvinvointialueiden ja palveluntuottajien hankintasopimukset mahdollista hintojen muuttamista tilapäisten muutosten seurauksena. Tämän vuoksi lakimuutos vaatisi mahdollisesti uusia kilpailutuksia, jotka taas mahdollistaisivat myös hintojen korottamisen. Lisäksi jos palveluntuottaja joutuu ottamaan huomioon mahdollisesti pakottavat ehdot siitä, että henkilöstömäärää pitää vähentää lapsimäärän muuttuessa, he laskevat tälle kustannusriskin suhteessa tavoiteltuun katteeseen, eli huomioivat muutoksen lisäyksen henkilöstökustannuksiin suhteessa vuorokausihintaan. Säädäntömuutoksella olisi siis todennäköisesti vuorokausihintoja korottava vaikutus. Hinnanmuutosten seuraaminen vaatisi

hyvinvointialueelta lisäresurssia, koska palveluntuottajien määrä on suuri ja tilapäisiä vaihteluita lasten määrässä on paljon. Epäselväksi jää, miten hyvinvointialue saisi tietoonsa muutokset lapsimäärissä ja niistä johtuvat alitukset sovituksessa mitoituksessa, jotta niiden vaikutus voitaisiin huomioida myös laskutuksessa. Tällä perusteella olisi kyseenalaista tehdä laskennallisia vähennyksiä hyvinvointialueen rahoitukseen. Muutoksen laskennallinen hyöty suhteessa muutoksesta aiheutuviin kustannuksiin on arvioituna vähäinen tai sitä ei syntyisi.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Hyvinvointialue toteaa, että säädöksestä ei käy ilmi, onko turvahenkilön käyttö mahdollinen kaikissa lastensuojelulaitoksissa. Jos turvahenkilön käyttö mahdollistetaan lastensuojelulaitoksessa, pitäisi se rajata koskemaan vaativan tason laitoshoidtoa, suljettua laitoshoidtoa tai erityisen huolenpidon yksiköitä.

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että turvahenkilön tehtäviä eikä voimankäyttöä ole määritelty riittävän tarkoin säädöksessä. Määrittelyistä puuttuu esimerkiksi turvahenkilön riittävä osaaminen, voimankäyttövälineet ja voimankäytön muodot, sekä tilanteet, joissa voimankäyttö on mahdollista nykyistä tarkemmin. Hyvinvointialue toteaa, että turvahenkilö ei ole osa hoito- ja kasvatushenkilöstöä, mikä lisää henkilöstökustannuksia, koska turvahenkilö rekrytoidaan hoito- ja kasvatushenkilöstön lisäksi. Tämä kustannus siirtyy luonnollisesti vuorokausihintoihin, mikä taas lisää hyvinvointialueen kustannuksia. Näin ollen arvioitavaksi jää, olisiko kuitenkin aiheellista rekrytoida hoito- ja kasvatushenkilöstöä enemmän lasten tarpeiden mukaisesti. Esitetyn muutoksen katsotaan lisäävän rajoitustoimenpiteitä ja kontrollia sen sijaan, että lisättäisiin hoitoa ja huolenpitoa sekä kasvatusta riittävässä määrin. Lisäksi riskinä on, että lisähoitohenkilökunnan sijaan käytetään turvahenkilöä.

Hyvinvointialue katsoo, että turvahenkilön oikeus tarkastaa lapsen lisäksi muita henkilöitä laitoksen alueella ja sen ulkopuolella tai mennä asuntoon sisään, voi vaarantaa sekä turvahenkilön, lapsen että muut henkilöt. Jatkovalmistelussa on arvioitava, miten varmistetaan, ettei turvahenkilö käytä näin laajaa toimivaltaansa väärin ja kuka turvahenkilön toimintaa valvoo. Säädos voi myös heikentää entisestään sosiaaliviranomaisen mahdollisuuksia saada poliisin virka-apua esim. luvatta laitoksesta poistuneen lapsen noutotilanteisiin. Hyvinvointialue katsoo, että kokonaisuutena muutos rikkoo erityisen haavoittuvassa asemassa olevan lapsen oikeutta suojeluun ja tulee heikentämään suhdeperustaisen työn mahdollisuutta lastensuojelulaitoksessa.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

Keski-Suomen hyvinvointialueen arvion mukaan tarkennus yhteydenpidon rajoittamista koskevaan päätökseen on tarpeellinen. Henkilöntarkastuksessa lastensuojelun henkilöstön voimankäyttöoikeuden käytön jälkeistä käsittelyä ei ole säädelty esityksessä, eikä ole määritelty,

voiko voimankäyttöä suoritettaessa käyttää voimankäyttövälineitä. Säädöstä pitäisi tarkentaa tältä osin.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Esityksen pohjalta jää epäselväksi, miten jälkihuollon kokonaisuus nuorille rakennetaan ja minkälaisia oikeusvaikutuksia sillä on, että nuorten asiakkuus on sosiaalihuoltolain mukainen eikä lastensuojelulain mukainen. Sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa on käytössä mm. asiakasmaksut, joita nykyisellään ei peritä jälkihuollon asiakkailta. Ehdotetusta säännöksestä ei käy ilmi, mihin palveluihin ja tukitoimiin jälkihuollon asiakkailta on jatkossa subjektiivinen oikeus ja miten sosiaalihuoltolain sisältämää määrärahasidonnaisuutta voidaan arvioida jälkihuollon palveluita myönnettäessä. Lisäksi jälkihuollossa olevan täysi-ikäisen nuoren sijoituspäätöksistä voisi luopua kokonaan, sillä sijoituspäätöksiä tehdään lähinnä perhehoitoon. Perhehoidon voisi mahdollistaa myöntämällä jälkihuollon tukitoimena perhehoitoa samaan tapaan kuin muidenkin yli 18-vuotiaiden osalta. Sijoituspäätöksistä luopuminen lisäksi muokkaisi jälkihuoltoa selkeästi aikuisten palveluksi.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantumista koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

-

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVa) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVa-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

-

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Esitysluonnos ennakoi säästöjä, vaikka esitetyt muutokset saattavat johtaa viimesijaisen lastensuojelun sijaishuollon kasvuun ja kustannusten kasvuun laitoshoidossa.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

Hyvinvointialue katsoo, että mikäli säädöksessä ei määritellä rajoitusta sille, miten lapsen oheishuoltajuus on määriteltä, avaa säädös mahdollisuuden kustannusten kasvulle. Nykyinen oikeuskäytäntö, jossa perhehoidon korvauksia maksetaan vain niissä tapauksissa, joissa ns. yksityisellä sijoituksella estetään lapsen sijoittaminen, on toimiva käytäntö, eikä sitä ole syytä laajentaa koskemaan kaikkia niitä tilanteita, joissa perheet keskenään sopivat lapsen huollosta ja asumisesta muun läheisen luona.

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Tällä hetkellä hyvinvointialueet eivät voi käyttää tietosuojalainsäädännöstä johtuvista syistä alueelle sijoitettujen lasten rekisteritietoa laskutuksen pohjatietona. Käytännössä tämä on johtanut siihen, ettei hyvinvointialueelle aina siirry tietoa esimerkiksi opiskeluhoitoon, siitä, että jonkun muun alueen sijoittama lapsi opiskelee ko. hyvinvointialueen alueella. Säädösten avulla annettaisiin tällaisissa tilanteissa hyvinvointialueelle voisi myöntää ns. tarkastusoikeuden, jotta hvalle kuuluvat kustannukset voitaisiin opiskeluhoitoon osalta periä sijoittajahyvinvointialueelta.

27. Vapaamuotoiset huomiot

-

Paahto Marena

Keski-Suomen hyvinvointialue - Marena Paahto sosiaalihuollon johtaja, Päivi Kalilainen vastuualuejohtaja, Maria Aalto palvelujohtaja, Piritta Huttunen palvelupäällikkö, Minna Laurila-Paasonen palvelupäällikkö, Satu Moisio palvelupäällikkö